

Моцяк А.
Науковий керівник:
Уханова І.О.
к.е.н., доц.

Одеський національний економічний університет

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПОСЛУГ З МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ У ЗЕД (НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

Постановка проблеми у загальному вигляді. Продовження процесу економічних перетворень, інтеграція України в глобальну економічну систему, доступ до міжнародних фінансових ринків, вдосконалення валютного законодавства та нормативної бази сприяли тому, що розвиток валютного ринку останнім часом роки характеризувалися: збільшенням обсягів операцій в іноземній валюті у всіх сегментах; розширенням видів валют, за допомогою яких здійснюються операції на валютному ринку; удосконаленням законодавчої та нормативної діяльності суб'єктів валютного ринку; запровадження нових видів валютних операцій та платіжних форм тощо. Однак сфера міжнародних розрахунків у ЗЕД все ще потребує постійного вдосконалення.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Питанням комплексного вивчення можливих перспектив використання сучасних систем міжнародних платежів вивчають такі вчені: Івасів Б.С., Мілай А.О., Тюріна Н.М., Карвацка Н.С., Васюренко О.В., Стрілець О.М. У роботах цих авторів проаналізовано необхідність сучасних міжнародних розрахунків, досліджено основні актуальні системи платежів, дана оцінка їхнього впливу на стан міжнародних фінансів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний науковий доробок у даній сфері на сьогоднішній день ще неповністю вивчене питання виокремлення закономірностей та причин зміни динаміки та структури показників у сфері міжнародних платежів.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження динаміки розвитку системи міжнародних розрахунків АТ КБ «ПриватБанк» та виокремлення основних проблем банку у цій сфері та шляхів їхнього вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Міжнародні розрахунки – це система, яка стосується комплексу заходів із організації та регулювання платежів, які виникають при здійсненні операцій сфери міжнародних економічних відносин. Головними суб'єктами даних відносин в ринковій економіці є банківські установи, експортери та імпортери різних країн. Основа міжнародних розрахунків – це рух товаророзпорядчої документації і операційне оформлення платежів в рамках укладених зовнішньоекономічних угод [6, с. 221].

Особливості міжнародних розрахунків полягають у тому, що виникають певні додаткові відносини, до яких залучаються імпортери, експортери, а також комерційні банки, в яких вони обслуговуються. Головні складові таких відносин – це процеси оформлення, пересилання та обробки документів, які мають опосередковувати товаророзпорядчі операції та передання платіжних документів. Міжнародні розрахунки виступають як повсякденна діяльність банків, які здійснюють розрахунки з закордонними контрагентами на основі вироблених міжнародним

співтовариством і прийнятих в більшості країн світу умов, норм і порядку здійснення розрахунків.

АТ КБ «ПриватБанк» є одним із найбільший українських банків за розмірами активів і є безпосереднім лідером роздрібного банківського ринку України. За багаточисленними опитуваннями населення країни АТ КБ «ПриватБанк» визнаний найбільш популярним і впізнаваним банківським брендом України. Клієнтська база налічує близько 334 тисячі корпоративних клієнтів, 347 тисяч приватних підприємців і понад 12,5 мільйонів рахунків фізичних осіб [3].

Підприємства малого і середнього бізнесу є основною частиною корпоративних клієнтів, що обслуговуються банком. При цьому значну долю вжитку банківських продуктів забезпечують великі фінансові і промислові корпорації. Особлива увага приділяється обслуговуванню компаній, що мають широку мережу структурних підрозділів, — мережевих корпорацій.

Після аналізу галузевої характеристики клієнтської бази банку виявлено, що велику частину складають підприємства, основний вид діяльності яких торгівля і комерційна діяльність. Значну долю серед корпоративних клієнтів займають підприємства харчової, транспортної, сільськогосподарської і будівельної галузей. У таблиці 1 проаналізовано зміну кількості клієнтів банку у сфері ЗЕД у 2015-2018 роках.

Таблиця 1

Аналіз динаміки залучення клієнтів банку до ЗЕД у 2015-2018 рр. [4]

Рік	Кількість клієнтів, чол	Кількість клієнтів, які здійснюють ЗЕД, чол	Частка клієнтів, які здійснюють ЗЕД, %	Темп приросту клієнтів у сфері ЗЕД, %
2015	1039001	37010	3,56	x
2016	1039100	37995	3,66	2,66
2017	1040385	38111	3,66	0,31
2018	1040386	61138	5,88	60,42

Аналіз даних таблиці 1 показав, що кількість корпоративних клієнтів з кожним роком постійно зростає. Отже є позитивна тенденція до збільшення частки клієнтів, які здійснюють ЗЕД (наприклад, 5,88% усіх клієнтів банку – корпоративні клієнти). Також у 2018 році у порівнянні з 2017 роком кількість клієнтів, що здійснюють ЗЕД зросла майже на 61%, що може свідчити про привабливість пропонованих послуг, доступність тарифів банку та вмилу маркетингову політику.

Приватбанк пропонує своїм корпоративним клієнтам широкий спектр послуг для проведення платежів: документарні інкасо/акредитив, фінансування міжнародної торгівлі: імпордне фінансування до відвантаження шляхом безвідкличного документарного акредитива або банківської гарантії, фінансування відстроченого платежу (відкриття на користь продавця акредитиву, виконуваного шляхом відстроченого платежу або гарантії), постімпортне фінансування, а також сучасні системи SWIFT, PayPal, PrivayMoney тощо. У таблиці 2 відображена динаміка зміни загального обсягу усіх операцій ЗЕД у 2015-2018 роках.

Таблиця 2

Аналіз загального обсягу операцій ЗЕД у 2015-2018 рр. [4]

Рік	Обсяг операцій ЗЕД, тис. грн.екв.	Дохід, тис. грн.	Прибутковість операцій, %	Кількість угод, шт.
2015	201999145,1	202568,126	0,100	350563
2016	301569145,3	207135,05	0,069	399856
2017	43937037,15	198794,129	0,452	404393
2018	109621549,6	562638,412	0,513	1092461

З аналізу таблиці 2 можна побачити, що 2018 р у порівнянні з 2017 роком кількість зовнішньоекономічних угод збільшилась на 741898 шт., що безперечно є гарним показником діяльності АТ КБ «ПриватБанк» у сфері ЗЕД.

Прибутковість операцій ЗЕД у 2018 році у порівнянні з попереднім зросла на 0,51%, тобто це означає, що банк з кожним роком постійно збільшує свій дохід від ЗЕД операцій.

Проводячи аналіз діяльності комерційного банку у сфері ЗЕД, обов'язковою є визначення валютної позиції банку. Саме цей показник є одним з найбільш поширених методів оцінки валютної діяльності комерційних банків та впливу міжнародних розрахунків на їхній платіжний баланс.

Аби проводити міжнародні платежі вчасно та доцільно, банки, як правило, підтримують потрібні валютні позиції в різних валютах згідно зі структурою та строками подальших платежів. Головною метою є збалансувати активи й пасиви з кожної валюти в кінці кожного робочого дня.

Валютна позиція банку — залишки коштів в іноземній валюті, які формують активи та пасиви (з урахуванням позабалансових вимог та зобов'язань за незавершеними операціями) у відповідних валютах [1].

Нині виділяють валютну позицію закриту та відкриту, а остання, у свою чергу, поділяється на довгу та коротку.

Валютна позиція закрита — сума вимог збігається із сумою зобов'язань у кожній іноземній валюті.

Валютна позиція відкрита — сума вимог у певній іноземній валюті не збігається із сумою зобов'язань у цій самій валюті. В такій ситуації в банку з'являється або ризик втрат, або можливість отримання додаткового прибутку при зміні валютного курсу.

Валютна позиція відкрита довга — сума вимог перевищує суму зобов'язань у кожній іноземній валюті, в результаті чого банк може зазнати втрат у разі підвищення курсу національної валюти відносно іноземної.

Валютна позиція відкрита коротка — сума зобов'язань перевищує суму вимог у кожній іноземній валюті. У такій ситуації банк може зазнати втрат при підвищенні курсу іноземної валюти відносно національної [2].

Довга відкрита валютна позиція виникає тоді, коли під час купівлі чи продажу валюти обсяги купівлі перевищують обсяги продажу, а відкрита коротка – в разі перевищення обсягів продажу над обсягами купівлі.

У таблиці 3 проаналізована валютна позиція АТ КБ «ПриватБанк» у 2015-2018 роках.

Таблиця 3

Аналіз валютної позиції АТ КБ «ПриватБанк» у 2015-2018 рр. [4]

Рік	Вимоги, тис. грн	Зобов'язання, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн	Тип валютної позиції
2015	43999915,69	43999915,69	0	Закрита
2016	239145231	239146123,2	892,14	Відкрита коротка
2017	248264876,97	416017108,81	167752231,84	Відкрита коротка
2018	50426947,69	50426947,69	0	Закрита

Як ми бачимо, то у 2016 та 2017 рр. банк мав відкриту коротку валютну позицію, тобто обсягів продажу валюти перевищували над обсягами купівлі. Це може бути результатом нестабільної діяльності банку у результаті процесів націоналізації, інформаційної війни, через яку клієнти масово продавали гривню і купували долари. Однак, вже у 2018 році ситуація покращилась, оскільки сума вимог повністю збігається із сумою зобов'язань.

У таблиці 5 відображено характеристику зміни балансів 3 найкращих банків України у 2015-2018 роках.

Таблиця 5

Аналіз динаміки зміни балансів топ-3 банків України у 2015-2018 рр. [5]

Рік/Назва банку	АТ КБ ПРИВАТБАНК, тис. грн	Зміна до попереднього року, %	ПАТ ОЩАДБАНК, тис. грн.	Зміна до попереднього року, %	АТ УКРЕКСІМБАНК, тис. грн.	Зміна до попереднього року, %
2015	1614773235	-	917881022,4	-	832661371,6	-
2016	1701875257	5,39	1159211857	26,29	889776501,1	6,86
2017	1582811230	-7,00	1252998956	8,09	883068911,7	-0,75
2018	1670495110	5,54	1232507533	-1,64	881655900,5	-0,16

Проаналізувавши дані з таблиці 5 ми бачимо, що АТ КБ «ПриватБанк» займає лідируючі позиції поміж цих банків, оскільки протягом останніх 4 років обсяг балансу майже в 2 рази перевищує суми балансів банків-конкурентів. Якщо у 2018 році Ощадбанк та Укрексімбанк з тих чи інших причин мають зменшення сум балансів, то у АТ КБ «ПриватБанк» на кінець 2018 року порівнянні с аналогічним періодом 2017 року баланс збільшився на 5,54%.

Варто зазначити, що безперечно АТ КБ «Приватбанк» також зіштовхується з певними перешкодами на шляху до подальшого успішного розвитку системи міжнародних платежів у сфері ЗЕД. Серед яких можна виділити наступне:

1. Нестабільність програмних систем і "Приват24 для бізнесу", що, в свою чергу, перешкоджає безперервному укладенню зовнішньоекономічних договорів, проведенню валютних операцій;

2. Нестабільність функціонування лінії підтримки клієнтів (відсутність зв'язку з лінією підтримки клієнтів через технічні збої, тривале очікування зв'язку з оператором).

Можливе рішення: збільшити кількість висококваліфікованих працівників у сфері інформаційних технологій з метою вдосконалення програмного забезпечення та кращої маршрутизації дзвінків клієнтів.

3. Велика кількість стоп-факторів, через які деякі фінансові операції можуть бути скасовані або ж вимагати додаткових документів для підтвердження платежів, що, у свою чергу, уповільнює процес оплати.

Можливе рішення: спрощення процедур здійснення зовнішньоекономічної діяльності корпоративними клієнтами за рахунок вдосконалення законодавства у питаннях регулювання зовнішньоекономічної діяльності банку.

4. Відтік корпоративних клієнтів до інших банків після націоналізації АТ КБ «ПриватБанк» у 2016 році через втрату довіри до банку.

Можливе рішення: розробити більш виправдану маркетингову кампанію для підвищення довіри клієнтів, встановити нові сприятливі тарифи на послуги у сфері ЗЕД для корпоративних клієнтів у порівнянні з іншими банками.

Висновки і перспективи подальших розробок. Система міжнародних розрахунків є надзвичайно динамічною і постійно розвивається, тому українські комерційні банки повинні ретельно досліджувати новітні тенденції у даній сфері та намагатися виробляти заходи, які активізують залучення клієнтів, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

АТ КБ «ПриватБанк» є успішним і перспективним банком, який постійно розширює сферу своєї діяльності, покращує умови для корпоративних клієнтів. Послуги, які надає АТ КБ «ПриватБанк» своїм клієнтам, мають міжнародний рівень.

Однак існує ряд проблем, які банк має вирішити, щоб зберегти лідерські позиції, наприклад: нестабільність програмних продуктів, обмежений вибір валют для відкриття рахунків, зменшення довіри клієнтів до банку.

Можливими шляхами вирішення цих проблем може бути збільшення кількості висококваліфікованих працівників у сфері програмування, вдосконалення законодавства у питаннях регулювання зовнішньоекономічної діяльності банку, додаткове страхування валютного ризику державою та розвиток нових вигідних тарифів на послуги корпоративних клієнтів у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Список джерел:

1. Міжнародні фінанси [текст] навч. посіб. 5-те вид. перероб. та доп./ за ред. Козака Ю. Г.– Київ – Катовіце.: Центр учбової літератури, 2014. – стр. 75-76;
2. Івасів Б.С. Міжнародні розрахунки та валютні операції: навч. посіб. / Б.С. Івасів, Л.М. Прийдун, В.Я. Рудан. — Тернопіль: Вектор, 2013. —572 с.;
3. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://privatbank.ua/ru/business>
4. Статистичні звіти АТ КБ «ПриватБанк». - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://privatbank.ua/ru/statystychna-zvitnist>
5. Баланси ТОП-3 банків України. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://nav.privatbank.ua/stat/RD000180RP>
6. Васюренко О.В. Банківські операції [текст] навч. посіб.; 4-е вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2004. - 324 с.